

Motion till riksdagen 2021/22:83

av **Amineh Kakabaveh (-)**

Analfabetismen – farligare än vi tror

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten borde satsa mer på sfi och stoppa privatiseringar av all skolundervisning och sfi-undervisning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alfabetiseringsarbetet i mycket hög grad handlar om att lära föräldrarna läsa och skriva och vad skolan betyder för deras barns framtid och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är av största vikt att öka antalet timmar om samhällsorientering, barnuppfostran och föräldrarnas roll i sfi-undervisningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om professionalism när det gäller sfi-undervisning, att antalet lärare bör bli fler och deras kunskaper och pedagogiska färdigheter bör utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att barn vars föräldrar är analfabeter ges ett starkare stöd i förskolan samt i grund- och gymnasieskolor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka invandrade kvinnors ställning i samhället särskilt i kampen mot hedersförtryck, hedersvåld, segregationens inverkan på barnens uppväxt och risken för kriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga analfabetism för att kunna tidigt hjälpa barn till analfabetiska föräldrar och tillkännager detta för regeringen.

Analfabetismen – en bortglömd del av integrationspolitiken

Jag har egna erfarenheter av att ha föräldrar som är analfabeter. Även jag kunde inte som hundramiljontals andra flickor och pojkar gå i skolan pga krig, fattigdom men

också pga att jag tillhörde fel kön. Jag vet alltså hur svårt det är för många människor som kommit hit och som är analfabeter, särskilt kvinnor och unga flickor, men också de som länge bott i flyktingläger.

När man kommer med krigets traumatiska upplevelser i bagaget till ett land som man inte känner håller man fast vid det som man är van vid. Man byter inte kultur som man byter skjorta. Gamla vanor, sedvänjor och mentaliteter inpräntade i människors medvetande sedan århundraden finns kvar. Det gäller inte minst kvinnoyn och hedersnormer. Särskilt när man hamnar i socioekonomiskt utsatta områden.

Man söker sig gärna till dem som är i samma situation. Det uppstår enklaver där man bevarar sederna, vanorna och föreställningarna som var rådande i det land man lämnade. En av de saker som bevaras är analfabetismen – särskilt gäller det kvinnor i hederskulturen, eftersom många var barn själva när de giftes bort och ingick äktenskap för att familjen inte kunde försörja flickorna och framförallt i många samhällen pga hederskulturen. Jag möter många kvinnor som är analfabeter – både sådana som kom till Sverige för 30 år sedan men också många som kom för 5 år sedan. Många unga flickor och pojkar som är födda i Sverige har föräldrar som är analfabeter eller har fått en mycket liten utbildning och vet kanske inte ens vad en skola gör och vilka förväntningar man har på barn och föräldrar.

Ett alltför sällan diskuterat problem

De som kom efter det att konflikterna i Mellanöstern blossade upp är oförberedda på vart de kommer. De har med sig sin patriarkala kvinnoyn och sin föräldrade hederskultur. Många hamnar i segregerade och socioekonomiskt utsatta områden.

Det är i dessa segregerade förorter som analfabetismen kan leva vidare. Den drabbar i första hand kvinnorna. När en, eller kanske till och med båda föräldrarna, är analfabeter drabbas i sin tur barnen mycket hårt. Föräldrarna förstår inte sina barn och barnen inte sina föräldrar. Redan 2012 uppmärksammade Sveriges Radio i en serie reportage analfabetismen bland vuxna på sfi. En journalist följde med mig till bla Botkyrka där vi i VHEK hade föräldrautbildning för mammor i området. Det var för nio år sedan. Analfabetismen är ett sällan diskuterat problem, trots att vi vet att det finns. Senaste debatten om PISA-undersökningen kring utlandsfödda barn och unga säger också en del om detta problem. Ur låg utbildning och analfabetism växer svårartade sociala problem som rör vårt samhälle i dess helhet och har negativa inverkan på barnens liv. Samhället står fortfarande handfallet inför denna utmaning trots att det är nio år sedan problemet lyftes.

Främmande land, främmande språk, kultur och samhällsordning

Idag växer tusentals barn i Sverige upp utan sina föräldrars stöd när det gäller skolarbetet. I Sverige har vi erfarenheter av växa upp i fattigdom från femtio/sextiotalet och vet att fattigdom inte var den fattiges fel eller ungdomarnas fel. Det var samhällets omsorg som brast. Arbetslöshet var inte heller den enskildes fel. Det var samhällets syn på arbetet som skapade strukturella problem. Och bostadsbristen skulle lösas med

samhälleliga insatser, inte med subventioner till de rikaste och att lämna utsatta områdena utanför. Skolan var inte ett företag med barnen som kunder som i dagens skolor. Barn och unga skjuter varandra och dessvärre har en del ungdomar lättare för att hålla i ett vapen än i penna och papper eller läsa böcker.

Under den tiden fanns tillit och en tro på att allt skulle bli bättre. Även för barn från fattiga förhållanden stod dörrarna till då framtiden öppna. Det fanns utbildning som var lättillgänglig, enkla och bra jobb som gav en ekonomisk självständighet. Allt var inte perfekt då men det fanns en stark övertygelse om att det skulle bli bättre. Man hjälptes åt och familjer som hade svårigheter fick samhällets hjälp. Så ser det inte ut idag.

De flesta som har problem är från länder där samhälleliga insatser helt och hållet saknas. Det är tabu att för omgivningen och samhället avslöja sina egna svårigheter och problem. Ingen ska få reda på hur det ser ut inom familjen. Man sköter sina problem inom familjen, slakten eller klanen. Många barn får klara av att gå i skolan på egen hand och gör det eftersom det är status att gå i skolan. Skolan både fostrar och uppfostrar barnen. I Sverige uppfostrar föräldrarna sina barn och skolan fostrar barnen. Denna roll förmedlas sällan föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden. Det är heller inte konstigt att många invandrade familjer nekar samhällets hjälp och omsorg förutom den ekonomiska hjälpen. Man är helt enkelt inte van att berätta om sina problem för samhället – lärarna socialtjänsten, polis m.m. Barnen utnyttjar föräldrarnas svaga ställning i kontakterna med samhället därför de ofta är en länk mellan sina föräldrar och samhället. Detta blir inte alls bra varken för barnet, föräldrarna och samhället. Om föräldrar var starka och väl orienterade om hur det svenska samhället fungerar, som kan läsa, skriva samt läsa av och tidigt upptäcka sina barns bekymmer skulle exempelvis mycket av den kriminalitet som är ett växande problem i förorten stoppas. Som socialarbetare har jag mötte redan för mer än 20 år sedan. För de flesta barn går det bra men varje barn som det inte går bra för är ett misslyckande för samhället och barnets föräldrar.

Det förgångna och framtiden

För 60 år sedan sade många föräldrar i Sverige till sina barn att deras mål var att barnen skulle få det bättre. Barnen trodde dem. Och många fick det också bättre. Vi lever idag generellt sett med en standard som våra föräldrar inte kunde drömma om. Hur många kunde för 100 år sedan föreställa att vi skulle uppnå de villkor på idag.

Precis som det är nödvändigt att ha kunskap och bildning om historiska framgångar är det viktigt att ge barnen en framtidstro på samma sätt som tidigare generationer gjorde när det gällde sysselsättning, skola, sjukvård och socialt arbete.

Segregation, socialt arbete, psykisk ohälsa och kriminalitet

Om man vill undgå kriminalitet och andra sociala problem förutsätts det att man har föräldrar som kan och förstår samhället och följer barnens skolgång och är närvarade och ställer krav på skolan. Det är förebyggande arbete – ett nära och tidigt samarbete mellan föräldrar, förskola, grundskola, socialtjänsten, kvarterspolis och arbetsförmedling och kunnigare och mer engagerade föräldrar – som krävs. Det är inte fler poliser,

som är den ”lösning” som ryggmärgen levererar, utan fler socialt arbetande personer och utbildade lärare och pedagoger vi behöver.

Det finns inte en förskollärare som inte ser när en unge behöver något extra. Det finns inte en grundskollärare som inte märker när en unge spårar ur. Det finns inte en fritidspedagog som inte kan peka ut vilka som är i riskzon. Det behövs professionell hjälp, engagemang och resurser.

Det talas mycket om att vända trenden i förorterna. Varför har vi inte dubbel bemanning där det behövs i förskolan, i grundskolan och på fritids? Varför har vi inte socialarbetare som går hem till familjer som behöver hjälp för att få dem att kontakta skolan, arbetsförmedlingen eller de barn- och ungdomspsykiatriska mottagningarna (BUP) i socioekonomiskt utsatta områden? Varför har inte de segregerade områdena särskilda professionella socialarbetare som jobbar särskilt mot hedersförtryck och kriminalitet?

Skola, ungdomsvård m.m. handlar om sociala frågor och problem. Hur sådana hanteras och löses påverkar samhället i sin helhet. Alltså handlar det om en verksamhet för vilken det måste finnas en ledning som har möjlighet att överblicka situationen och som kan ta ett övergripande ansvar för vad som sker inom skolan och vårdinstitutioner. En gång hade Sverige en väl fungerande skola. Idag har ansvaret för skolan, vården och omsorgen på ett destruktivt sätt delegerats till privata välfärdskapitalister. Skolan har omvandlats till företag med elever som kunder där målet att delge unga människor kunskaper grumlats av vinstintresset. De som förlorat mest på de senaste årtiondenas utveckling inom skolan är just de socialt mest utsatta grupperna i samhället – invandrare och flyktingar i våra segregerade förorter och särskild bland dessa kvinnorna och bland kvinnorna de unga flickorna. I integrationen under senaste tjugo åren varit könsblind. Skall vi undvika en framtida social katastrof måste det till en ledning för skolan som helhet som har till uppgift att överblicka hela skolsystemet, vidta åtgärder och av vilken man ska kunna utkräva ett övergripande ansvar. Sådant är självklart svårare i ett system där verksamheten delegerats, fragmenterats genom privatiseringar och utförsäljning av skolorna.

Därför menar jag att skolan måste förstärkas. En av anledningarna till att jag föreslår detta är att jag vill undvika den sociala katastrof med gängkriminalitet, droghandel och drogmissbruk, ökat kvinnoförtryck med hedersvåld i olika former.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Föräldrarnas analfabetism

I stora delar av landet finns det stora grupper som är analfabeter. I mitt arbete för kvinnors och barns rättigheter träffar jag dagligen vuxna människor, särskilt kvinnor, som är analfabeter, dvs de har inte kunnat gå i skolan vare sig i hemlandet eller i Sverige. De har inte fått chansen på grund av fattigdomen och den förhärskande hederskulturen i hemlandet. Många av dessa kvinnor har blivit tidigt bortgifta – en del redan i 12-årsåldern – och därefter fött flera barn och fastnat i rollen som hemmafruar utan skola och utbildning.

Idag är sfi-utbildningen i Stockholm privatiserad till över 85 %. Likartade förhållanden finns på många andra håll. Många gånger har kvinnorna berättat för mig om undermålig utbildning. Varken sfi eller de vanliga skolorna har några särskilda

erfarenheter av att jobba mot analfabetism. När jag arbetade som skolkurator i Botkyrka på våren 2001 upptäckte jag att nästan samtliga unga invandrabarn hade stora svårigheter i grundskolan och att deras föräldrar helt saknade egna erfarenheter av vad det innebär att gå i skolan – ännu mindre vad det innebär att gå i skolan i ett land som Sverige. Majoriteten av de invandrabarn jag möter är födda i Sverige. Särskilt är det pojkar som utmärker sig när det gäller att inte klara skolan.

Analfabetisering handlar alltså i mycket hög grad också om att lära föräldrarna läsa och skriva och vad skolan betyder för deras barns framtid. Därför måste ett alfabetiseringsarbete inriktas både på föräldrar och barn. Det borde inte vara svårt att kartlägga barn till föräldrar som är analfabeter för att kunna i tidigt stadium hjälpa barnen och deras föräldrar.

Detta vill jag ge regeringen till känna.

Staten borde helt enkelt satsa mer på sfi och stoppa privatiseringar av sfi-undervisningen. Den hänger så nära samman med kampen mot segregation, diskriminering och rasism att den inte kan överlåtas till några privata företag att ombesörja. Det är en hela samhällets angelägenhet. Då innebär det ett statligt ansvar. Därför anser jag att sfi-undervisningen bör förstatligas.

Detta vill jag ge regeringen till känna.

Och det ansvaret skall inte delegeras till en uppsjö av olika företag, vars uppgift är ge språkkunskaper och samhällsorientering utan att denna uppgift grumlans av en strävan att tjäna pengar på verksamheten. När så sker undermineras kvaliteten i undervisning. Och det måste i det här sammanhanget påpekas att sfi-undervisningen inte är något för språkpedagogiska amatörer. Professionalismen när det gäller undervisningen måste utvecklas och städas. Lärare som kan ta sig ett alfabetiseringsarbete måste utbildas.

Detta vill jag ge regeringen till känna.

Det är också av största vikt att utöka antalet timmar i samhällsorientering särskilt om barns, kvinnors rättigheter, om hedersförtryck och hedersnormer och om föräldrarnas skyldigheter vid sfi-undervisningen och andra språk undervisning i skolan.

Detta vill jag ge regeringen till känna.

Regeringen bör vidta åtgärder för att barn, vars föräldrar är analfabeter får förståelsen och ges ett starkare stöd i förskola grund- och gymnasieskolor.

Detta vill jag ge regeringen till känna.

I Sverige har inte har funnits någon politisk beredskap att möta analfabetism bland utlandsfödda, oavsett vilken regering vi haft. I spåren av en allt kraftigare bostadssegregation har vi fått en segregation i skolsystemet.

Senaste tiden har jag kommit i kontakt med barn till analfabetiska föräldrar, ofta unga starka kvinnor och flickor som är födda och uppvuxna i storstädernas socio-ekonomiskt utsatta områden. En av dem berättar för mig hur det varit:

Att växa upp med analfabetiska föräldrar är ett handikapp och barnen känner skam och skuld när deras föräldrar inte kan vare sig språket eller förstår barnens behov av att gå i skolan och sedan inte möter någon förståelse från skolan sida för deras situation.

Det finns dock undantag. Jag har mött några sådana också. En av dem berättade:

Jag växte i en liten by i Turkiet med föräldrar som var analfabeter. Jag har under senare tid blivit allt mer intresserad av hur man som barn till sådana föräldrar kan lyckas gå ut grundskola och gymnasium och sedan klara av en eller flera högskoleutbildningar. Jag har klarat av att gå på universitetet och är idag socionom till yrket. Så därför bestämde jag mig för att hjälpa barn till föräldrar som är analfabeter.

En annan yrkesverksam kvinna sade till mig ”Jag märker också i mitt dagliga arbete att personalen i skolan saknar kunskap om detta ämnen (analfabetism) och hur man ska kunna stötta och hjälpa dessa elever som har analfabeter som föräldrar”.

Det finns undantag med framgångsrika kvinnor som kämpat med och besekrat sin analfabetism. Min uppfattning är att en sund skol- och integrationspolitik måste grunda sig på att vi inte ska ha några undantag alls. Alla ska ha samma rättigheter och ges möjligheter att förverkliga dess rättigheter.

Sverige har länge varit ett starkt välfärdsland med hög utbildningsnivå. Bildning och utbildning har varit viktiga delar i det svenska välfärdsbygget – en sorts folklig över-ideologi. Trots detta saknar många människor idag inte minst många kvinnor men också barn i flera av våra utsatta områdena skolor där denna möjlighet inte finns. Den möjligheten måste skapas. Och det snarast.

Amineh Kakabaveh, oberoende socialistisk ledamot

Amineh Kakabaveh (-)